

לנצל את המשבר לשינויים מבניים

07:26 | 03.3.2009 עקן ישיב

<< עתה, לאחר שהבחירות הסתיימו, יש לפנות לטיפול רציני ודחוף במשבר הכלכלי ובמיתון.

על אף שעברו כחמישה חודשים מאז תחילתו של השלב האקוטי במשבר, התגובה של הממשלה היתה עד כה ברמת ההצהרות. בפועל לא נעשה כמעט דבר. בנוסף, עם צפי לירידה בריבית בנק ישראל לאפס, קטן מרחב התמרון של המדיניות המוניטרית הקונונציונלית ומתחייבת תגובת מדיניות הולמת מצד הממשלה. ואולם הדיבורים האחרונים היו דווקא בכיוון של קיצוץ בהוצאות ובגירעון התקציבי.

מה צריך לעשות? כשבאים לגבש מדיניות המתאימה לנסיבות המיוחדות הללו כדאי להביא בחשבון שלושה עקרונות מנחים: האחד, שיש טעם בצעדים אם הם יהיו אפקטיוויים מהר יחסית, כלומר יפעלו ככוח נגד לכוחות הדוחפים למיתון. צעדים אלה יתבטאו בהגדלת הגירעון התקציבי. השני, שיש לתת עדיפות לצעדים שגם תורמים לצמיחה ארוכת טווח של התוצר. השלישי, מכיוון שלישראל חוב ציבורי גדול יחסית, נדרש לחזור בהקדם לתוואי גירעון ממשלתי מוגבל.

התוכנית שגיבש הצוות הכלכלי של נשיא ארה"ב ברק אובמה, למשל, כוללת השקעה בתשתיות, שדרוג מוסדות חינוך, עידוד מו"פ, השקעה בפיתוח אנרגיה ירוקה והגדלת קצבאות למובטלים ותלושי מזון. גם בישראל ניתן להגדיל את ההשקעה בתשתיות. ישראל עדיין סובלת מפיגור בתחום, בעיקר בתחבורה, בחשמל ובמים. השקעות אלה חיוניות ועתה הוא זמן טוב להגדילן. צעדים דומים ניתן לנקוט גם בהשקעה בתשתיות אנושיות, כמו בתקציבי מו"פ. ניתן לחשוב גם על הפחתות מס לשכבות החלשות. אלה, בשונה מהשכבות המבוססות, ישתמשו בהפחתות המס להגדלת הביקושים, מה שסייע למשק.

סוג אחר של מדיניות הוא לנצל את המשבר לביצוע שינויים מבניים. במובן זה המשבר מעניק הזדמנויות. למשל, למערכת החינוך הנמצאת בקשיים. ניתן ליישם לפחות חלק מההמלצות בתוכניות הקיימות בתחומים אלה, דוגמת התוכניות של ועדות דוברת ושוחט. זה הזמן גם להשקעה מחודשת בהשכלה הגבוהה, כולל תמרוץ חזרת מוחות מחו"ל. אפשרות נוספת בתחום היא לעשות חלוקה מחדש של התקציב הקיים. היה רצוי, למשל, לבנות את תקציב משרד החינוך מאפס, כך שיתגלו כל הבזבזים וההוצאות המיותרות. בתקציב החדש יש לתת עדיפות לשיפור משמעותי בהכשרת המורים.

שינוי מבני נוסף הוא רפורמה בענף הבנייה. הענף מאופיין כבר שנים בפריון נמוך ושיטות ייצור מיושנות. לכן הענף נסמך על עובדים לא מיומנים וזרים. עתה, עם המשבר בתחום החוב של חברות נדל"ן, ניתן להביא לשינוי מהותי. אפשר להקים מינהלת הסדרי חוב שתסדיר פשיטות רגל של חברות בתחום. לחלק מהחברות ינתן סיוע ממשלתי בתנאי שישנו את תהליכי הייצור לכיוון מודרני יותר ועתיר הון.

דוגמה נוספת היא שינויים בתחום הרגולציה. יש לפעול להקמת גוף מתאם בין הרשויות השונות, לגייס כוח אדם חדש ואיכותי ולגבש מערכת שגר הולמת. רגולטורים בעידן המודרני צריכים להיות אנשים בעלי ידע ומיומנות גבוהים, ויש לשלם להם שכר בהתאם.

הכותב הוא פרופסור חבר לכלכלה באוניברסיטת תל אביב ועמית מחקר בלונדון סקול אוף אקונומיקס